

„FÉL ÉVSZÁZAD TEREPEN”

**Tanulmánykötet Torma István tiszteletére,
70. születésnapja alkalmából**

Szerkeszette:

Kővári Klára és Miklós Zsuzsa

Magyar Tudományos Akadémia Régészeti Intézete

Budapest, 2011

A kötet megjelenését támogatta a **Nemzeti Kulturális Alap**

*Nemzeti
Kulturális
Alap*

Technikai szerkesztők:

Dinnyés István és Kvassay Judit

Illusztrációk:

Fazekas Fanni, Ósi Sándor és Réti Zsolt

A borítón:

Bernecebaráti-Templom-hegy

(Fotó: Miklós Zsuzsa)

Torma István fotója: Mándli Gyula

ISBN 978-963-9911-27-7

© Szerzők, MTA Régészeti Intézete és Archaeolingua Alapítvány

Nyomdai előkészítés:

Archaeolingua Alapítvány

Felelős kiadó: Jerem Erzsébet

Borítóterv: Miklós Zsuzsa és Hős Gergely

Nyomdai kivitelezés:

Prime Rate Kft

TARTALOMJEGYZÉK

Előszó	7
Torma István szakirodalmi munkássága (1964–2009)	9
Tabula Gratulatoria	15
BONDÁR MÁRIA Torma István, a topográfus	17
MAKKAY JÁNOS Hetven évből ötven terepjáráson	21
K. NÉMETH ANDRÁS A középkori Tolna megye egyházi topográfiájának módszertani tapasztalatai	35
KÓVÁRI KLÁRA A váci topográfiai kötet az elmúlt másfél évtized tükrében	43
RÁCZ TIBOR ÁKOS – TARI EDIT Topográfiai kutatások Vecsésen. Árpád-kori települési formák régészeti terepbejárások és feltárások alapján	53
BATIZI ZOLTÁN Dél-Hont középkori településeinek topográfiája	77
VIZI MÁRTA Terepbejárások Decs-Ete mezőváros (Tolna megye) területén	87
ZATYKÓ CSILLA Lelőhely és település kapcsolata a középkori Nagyszakácsiban	101
PUSZTAI TAMÁS Elpusztult középkori településeink terepi megismeréséhez	109
BENKŐ ELEK Via regis – via gregis. Középkori utak a Pilisben	115
MIKLÓS ZSUZSA A régészeti topográfia és a légi fotózás kapcsolata	121
CZAJLIK ZOLTÁN A légi fényképezés szerepe a temetkezések régészeti topográfiai kutatásában	131
ISTVÁNOVITS ESZTER A nagyberuházásokat megelőző régészeti kutatások néhány tanulsága Szabolcs-Szatmár-Bereg megyében	141

BELÉNYESY KÁROLY – HONTI SZILVIA Struktúrák, modellek, stratégia a nyomvonalas beruházásokat megelőző régészeti kutatásban. Régészeti tapasztalatok az M7 autópálya Balatonszárszó-Ordacsehi szakaszán	151
FEKETE J. CSABA A régészeti lelőhelyek nyilvántartásának jogtörténete, alkalmazott módszerei és korszerű térinformatikai lehetőségei	161
SZALONTAI CSABA A terepbejárások és az örökségvédelmi hatástanulmányok megbízhatóságáról a feltárási adatok tükrében	173
REMÉNYI LÁSZLÓ – STIBRÁNYI MÁTÉ Régészeti topográfia: ugyanaz másként	189
KALICZ NÁNDOR Rézkori agyagpecsétlők a Kárpát-medencében	199
MÜLLER RÓBERT Keménységvizsgálatok a Vár völgy-Nagy-Lázhegy-i késő bronzkori eszközökön	211
ILON GÁBOR Az urnamezős kor bronz depói és szórvány bronzai a Bakonyban és vidékén. A hajdani pápai járás topográfiai munkálataira emlékezve	225
MARÁZ BORBÁLA Budapest késő LaTène-kori településtörténeti képe	243
ZSIDI PAULA Módszerek és eredmények az aquincumi topográfia kutatásában	261
DINNYÉS ISTVÁN A kvád és a szarmata településterület viszonya a császárkorban Pest megye ÉK-i részén	279
KOVÁCS LÁSZLÓ Egy-egy apró 10. és 11. századi temetőmaradvány: Gyomaendrőd-Kádár-tanya, Gyomaendrőd-Ugari-dűlő I	287
MESTERHÁZY KÁROLY Lelelőhelyek Á – Z-ig	303
VÉGH ANDRÁS Kutak, vízművek. Kiegészítés Buda város középkori helyrajzához	327
GERE LÁSZLÓ – MIKLÓS ZSUZSA Dombóvár-Gólyavár	333
Rövidítésjegyzék	345

KÖSZÖNTŐ ÉS KÖSZÖNŐ ELŐSZÓ

BÁLINT CSANÁD – JANKOVICH-BÉSÁN DÉNES – KOVÁCS LÁSZLÓ

Kedves Pista!

Emlékszel? Már hogyan emlékeznél: Laci, Dénes meg én közel azonos időben kerültünk az MTA Régészeti Intézetébe. Akkoriban a Magyarország Régészeti Topográfiaja volt az Intézet „zászlóshajója”, melynek minden terhe a Te válladon nyugodott. (Nyugodott?!) Minden újoncnak részben, vagy teljes munkaidőben, ilyen vagy olyan módon ki kellett belőle vennie a részét, következésképpen mi is a szárnyaid alá kerültünk. Am hogy hamarosan máig tartó barátság alakult ki közöttünk, az az intézeti munkától független volt. Mi négyen a magyar társadalom négyféle rétegéből jöttünk, de egyformán gondolkodtunk a szakmáról, a munkáról, a világ dolgairól. Fiatalságunkból és alkatunkból fakadóan sok-sok humoros, vidám történet esett a két szomszédos földszinti szobában.

A „topinak” nemcsak minden gyakorlati munkáját irányítottad a hivatalos vezető, Patek Erzsébet mellett, hanem magának az *egésznek* jelentetted a lelkét. Örömmel és nagy elszánással, a vállalkozást ellenzőkkel szembeni makacs kitartással szerveztet, irányítottad a csapatot és vettél részt ténylegesen is a terepbejárásokon, valamint a raktárakban, adattárakban végzett munkában. Nem véletlenül tekintenek Téged a magyar régészeti topográfia „atyjának”; a megjelent 10 kötet mindegyikében volt valamilyen szereped s ez alól nem jelent kivételt az előkészületben levő tizenegyedik sem, úgyhogy nem lennének meglepve, ha a méltán elvárható tizenkettedik is a Te közreműködéseddel készülne el. Minden energiádat egy sokak által kárhozottatott (ha nem éppen lenézett), csapatmunkát jelentő, hosszú távú projektbe fektetted, amiről kezdettől fogva nyilvánvaló volt, hogy nem kecsegtet csillogó előmenetellel. Hallatlan tapasztalatra tettél szert, bármely korszakba tartozó leletnek meg tudod mondani a korát, és ismered föl biztonsággal az új- és modern kori tárgyakat, netán hamisítványokat. Ma is gyakran megesik, hogy az ország legtávolabbi zugából visznek Hozzád körömnnyi cserepeket, hogy segítsd meghatározni a korukat. Azt viszont már csak kevesen látták-látják, hogy a kéziratok lektorálását, szerkesztését milyen hallatlan pontossággal végzed, olykor tizenvalahány oldalon keresztül sorolva a típushibákat.

Miközben mindenkinek elismerését vívtad ki, az úgy alakult ki, hogy szerénységednek, igazságosságodnak és korrektségednek köszönhetően nem lett és nincsen ellenséged, rosszakaród. Saci lányod nem véletlenül ment jogi pályára: először Tőled tanulhatta meg a szabályokat betartó és betartató gondolkodást, az ügyintézés menetét. Mi is sokat és sokfélét tanultunk Tőled, amiért – meg hát az egész barátságunkért – itt is köszönetet mondunk. Egy tanításod: hányszor, de hányszor hallottuk Tőled, amikor valamilyen nehéz vagy éppen kényes ügy elintézésének lehetséges módjáról beszéltünk, amihez szükségesek lettek volna az előzmények: „van papír róla?”. És bizony, hosszú ideig nem volt...

Ez a kötet a 70. születésnapodon a Magyar Nemzeti Múzeum dísztermében tartott egész napos konferencia előadásait tartalmazza. Van benne személyes hangú baráti visszaemlékezés, új tudományos eredmény, jövőre vonatkozó terv – és ez mind Neked szóló köszöntés is!

Isten éltesen még sokáig, jó erőben, egészségben, eredményes munkálkodásban – ezt kívánjuk baráti szeretettel!